

2.19. Чергування голосних звуків. (1 год)

2.20. Чергування голосних і приголосних звуків, що забезпечують милозвучність української мови. Вживання префіксів **з-, із-, зі-**, часток **б, би, ж, же**, суфіксів **-сь, -ся** відповідно до вимог милозвучності (практично). (1 год)

2.21. Голосні звуки у словах іншомовного походження.

И та **і** в іншомовних словах. Словник іншомовних слів. (2 год)

3. Узагальнювальне повторення вивченого. (4 год)

Розумію, що дехто скаже: це порушення наукової структури. Так, якщо визнавати лише традиційний підхід. Але ж система може структуруватися за різними принципами, і логіка мислення цілком може бути одним із них. А щоб учні розуміли, що кожен мовознавчий факт і кожне мовне явище належить до певного розділу лінгвістики, у підручнику поряд із коротким викладом теоретичного матеріалу чи перед ним можна подати ці відомості, виокремивши їх певним чином. Наприклад:

§__ Звуковий склад слова. Звуки мови і мовлення та позначення їх на письмі.

Звуки мови та мовлення вивчає розділ науки про мову «Фонетика».

Передачу звуків мовлення на письмі та співвідношення звуків і букв вивчає «Графіка».

§__ Вимова глухих та приголосних перед дзвінками.

Правильну вимову звуків у різних позиціях вивчає розділ «Орфоепія», а правильне написання слів – «Орфографія».

Наприкінці вивчення теми можна запропонувати вправи такого типу:

◆ Виконайте завдання. Поряд із кожним із них запишіть у дужках, до якого розділу науки про мову воно належить.

1. Поставте наголоси у словах *олень, читання, ознака, було*.

2. Вставте, де потрібно, пропущені букви замість крапок у словах *ніч..ю, стат..ю, гусен..я, знан..я, узбіч.., протиріч.., знан.., залізнич..я*.

Переконана: конче потрібно, щоб діти засвоювали мову не на основі вивчення «голого» правила, а на основі розуміння мовних закономірностей, взаємодії компонентів мовної системи, знали, а головне – любили предмет. І не страшно, якщо в 5-му класі на мовний компонент буде виділено ще більше годин, ніж пропоную я. Адже саме тут закладається фундамент мовних знань, формується чи, точніше, має формуватися уявлення про мову як цілісну систему, без чого цей фундамент перетворюється на певну кількість розкиданого, нічим не скріпленого каміння, не здатного ні тримати на собі майбутню споруду, ні навіть дати бодай примітивне уявлення про план будинку.

Системний підхід до навчання мови не тільки забезпечує осмислене ґрунтовне засвоєння її та розумовий розвиток дитини, а й значно заощаджує навчальний час, який може бути використаний на розвиток комунікативних навичок у наступних класах. Треба тільки зважитися відійти від практики змінювати навчальну програму, вводячи або вилучаючи ті чи ті теми, не змінюючи самого принципу структурування мовного матеріалу, і побачити нарешті роль та місце кожного мовного явища як компонента стрункої системи у його взаємозв'язку і взаємодії з іншими явищами й фактами.

Література

1. Афанасьев В. Общество: системность и управление / В. Афанасьев. – Москва, Политиздат, 1981.

2. Зинченко В. Методы изучения литературы: системный подход / В. Зинченко, В. Зусман, З. Кирнозе. – Москва: Флинта, 2002.

3. Іжа М. Організаційно-правові засади державного управління / М. Іжа, Т. Пахомова, Я. Різнікова. – Одеса, 2008.

4. Каган М. Системный подход и гуманитарное знание / М. Каган. – Ленинград: Изд-во ЛГУ, 1991.

5. Назаретян А. Синергетика в гуманитарном знании: предварительные итоги // Общественные науки и современность. – 1997. – № 2.

Осінь нота

Прибралися ліси у золото осіннє,
Востаннє сонце їм сяє золоте,
Востаннє їм блакить всміхається ласкаво,
І щось заховують вони в собі святе...
Немов з минулих днів знайома розмова
Літає тихо в них, як шепіт милих слів,
Покіль палка любов між ними не заснула
І мертвий, вічний сніг не вкрив колишніх снів...
І я ходила тут ще в юності, душею
Своєю тонучи у морі ніжних мрій...
Минула юність та... І жаль якийсь за нею

Елегія

Цвіте, як барвний сон тепер в душі моїй.
Немов віків тягар наліг нам на рамена,
Немає багатьох найкращих серед нас...
Цвіте щороку скрізь весна й тепер зелена,
Але у серці в нас її вбиває час...
Пригаслим зором ми обводимо навколо:
Кругом все жовкне, блідне, й листя з віт спада,
Здається, дух зими торкається вже чола,
І ми самі пливем у далеч, як вода...

Христя АЛЧЕВСЬКА